י"ב־י"ג תמוז

א. בשייכות צום מאסר וגאולה ביב ויג תמוז פון רבין דעם שווער, האָט ער אַמאָל דערציילט[1], אַז אין די מאמרים פון דעם ר"ה פֿאַרן מאסר — ר"ה תרפ"ז — האָט זיך געריעדט וועגן שיטת הבעש"ט[2] אין דעם ענין פון השגחה פרטית, אַז השגחה פרטית איז אויך אויף דומם צומח חי און אויף יעדן פרט ופרט — כאָטש אַז דער ענין האָט ניט געהאָט קיין שייכות צום מאמר[3], און אַז לולא זאת וויים ער ניט צי ער וואלט געקענט דורכטראָגן (סובל זיין די יסורים און אַרויס פון) דעם מאסר.

דאָרף מען פֿאַרשטיין: דער אויפטו פון שיטת הבעש"ט אין השגחה פרטית איז, כנ"ל, אַז אויך אַלע ברואים פון חי צומח ודומם זיינען מושגחים בהשגחה פרטית פון דעם אויבערשטן[4], אָבער די השגח"פ אויפן מין המדבר איז דאָך אַן ענין וואָס כו"ע מודים בזה (אויך אַן דעם אויפטו פון דעם בעש"ט)[5], ובפרט בנוגע ישראל עם קרובו, און אידן שומרי תומ"צ בפרטי פרטיות, ומכש"כ ווען דער מדובר איז ווען מנהיגי ונשיאי ישראל, וואָס זייערע ענינים זיינען נוגע צו כלל ישראל, איז דאָך אַוודאי פשוט בתכלית אַז אַלע זייערע ענינים זיינען בהשגח"פ — היינט פֿאַרוואָס האָט מען ביים מאסר פון רבי'ן געדאַרפט אָנקומען דוקא צו שיטת הבעש"ט[6] אין השגח"פ?[7]

די תמי' איז נאָך גרעסער: וואָס איז בכלל נוגע דאָ, ביים מאסר פון רבי'ן, די הדגשה פון השגח"פ? דאָס האָט דאָך געהאָט צו טאָן אינגאַנצן מיט קיום התומ"צ, מיט הרבצת התורה והחזקת היהדות און מיט אויספירן די שליחות פון דעם אויבערשטן, איז דאָך פשיטא אַז אַלעס השייך לזה — כולל די זאָכן וואָס האָבן זיך געטאָן מיטן רבי'ן — זיינען געווען פאַרבונדן מיט רצון וכוונת והשגחת השי"ת.

---

1) נעתק ברשימת המאסר (לקו"ד ח"ד ע' 1252) בהערה.

2) וידועה ראית אדה"ז מחולין (סג, א) משלך (וראה לקו"ש ח"ז ע' 63). וראה בארוכה קונטרס השגחה פרטית (נדפס בלקו"ש ח"ח ע' 277 ואילך).

3) בסה"מ תרפ"ז (קה"ת תשמ"א — נדפס ע"פ העתקה מוגהת ובהוספות בגכתי"ק —) לא נזכר ע"ד ענין הנ"ל בהשגח"פ. ואולי נשמט ע"י בעל המאמר מטעם הנ"ל, כיון שלא הי' שייך ל(המשך הענין ב)המאמר. אף שנאמר (וכידוע בנוגע לכמה מאמרים).

4) ראה לקו"ד שם. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סקי"ט ואילך. קונטרס הנ"ל.

5) ראה קונטרס הנ"ל (ע' 278 ואילך).

6) להעיר שבלקו"ד ח"א (ע' 166 בסוף ס"ב) אומר בענין המאסר והגאולה דאדמו"ר הזקן שהי' הכל בהשגחה העליונה ואינו מדייק שע"פ שיטת הבעש"ט. ורק להלן בסעיף בפ"ע (ס"ג) מתחיל לבאר השגח"פ כפי ביאור הבעש"ט.

7) בפשטות יש לומר שהזכרת ענין שיטת הבעש"ט אודות השגח"פ, שהיא גם בדצ"ח ובכל פרט ופרט, מוסיפה בהרגשת ענין השגח"פ גם על האדם. דאם עשב אחד פרטי הרי גם מספר תנועותיו ואופניו הוא בהשגחה פרטית כו' הנה האדם הרי ודאי שהוא מושגח בהשגחה פרטית בכל פרטי פרטיות עניני צרכיו (ל' כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"ו, הובא לקמן בפנים סי"א). ועאכו"כ ישראל עם קרובו (ראה לקו"ד ח"א שם סוס"ג). וכההתבוננות שלו בעת המאסר גופא המסופרת בלקו"ד ח"ד שם.

אבל מהמשך הלשון משמע, שהוא מצד עצם שיטת וחידוש הבעש"ט בהשגח"פ, ולא רק שמזה אפשר להרגיש יותר ענין ההשגחה באדם בכש"כ וק"ו.

ב. בפשטות יש לומר, אז דאָס גופא איז דער פשט פון דעם רבי'נס ווער־טער „דורכטראָגן (לסבול היסורים ולצאת מן) המאסר": היות אין מאמר האָט זיך געריעדט וועגן השגחה פרטית, האָט דער רבי דערפילט אז די אַלע יסורי המאסר זיינען בהשגח"פ, פון דעם אויבערשטן, און דערפאַר האָט ער זיי געקענט דורכטראָגן.

עס איז אַבער ניט אינגאַנצן גלאַטיק, ווייל לפ"ז איז מתאים אז די הדגשה זאָל זיין (ניט אַזוי אויפן ענין פון השגח"פ, נאָר) אויף דעם ענין פון „אין רע יורד מלמעלה"[8] וכיו"ב. און ווי ס'איז מבואר אין תניא[9] בפרטיות די עצה צו קענען איבערטראָגן יסורים, ביז צו קענען זיי מקבל זיין ברצון ובשמחה, וכהוראת חז"ל[10] „כשם שמברך על הטובה כו' ופירשו בגמרא[11] לקבולינהו בשמחה"[12].

ג. ולהעיר — דער טעם פאַרוואָס דער רבי האָט ניט דערמאָנט דעם ענין אַלס מיטל צו קענען דורכטראָגן די יסורי המאסר, איז מובן:

דער רבי איז כל כולו געווען אַריינ־געטאָן און איבערגעגעבן צו דעם אויבערשטן און צו תומ"צ, באופן אז זיין אייגענע מציאות האָט ניט תופס מקום געווען, במילא איז מובן אז זיינע יסורים גשמיים האָבן ניט געקענט גורם זיין אַ מצב פון ניט קענען זיי איבערטראָגן[13] — וויבאַלד ער האָט וועגן זיך ניט גע־טראָכט[14], האָט ער ניט געטראָכט אז דאָס איז „רע יורד"[15].

עפ"ז ווערט אַבער די שאלה: פאַר־וואָס איז דער רבי מדגיש די שווערי־קייטן אין סובל זיין די יסורי המאסר[16]?

ואדרבה: וויבאַלד אַז דער מאסר מיט זיינע יסורים זיינען געווען אַ תוצאה פון זיין עבודת הקודש אין הרבצת התורה

---

8) כ"ה בשל"ה (קו, ב) ובכ"מ בדא"ח (ראה אגה"ק סי"א). ובב"ר (פנ"א, ג) אין דבר רע כו'. וראה מדרש תהלים מזמור קמט.

9) ח"א פכ"ו. אגה"ק סי"א. סכ"ב. וראה לקו"ש ח"א ע' 284 ואילך.

10) ברכות נד, א (במשנה).

11) שם ס, ב.

12) הלשון בתניא ח"א שם.

13) בשיחתו יום ג' תמוז תרפ"ז לפני נסיעתו לעיר מקלטו קאסטראמא, אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"מ תרפ"ז ע' קצו. סה"מ קונטרסים ח"א קעו, א. לקו"ד ח"ד ע' 1384): דער אויבערשטער זאל אונז געבן די ריכטיקע שטארקייט ניט נתפעל ווערן פון די יסורי הגוף ואדרבה לקבולי בשמחה כו'. אבל נ"ל שזה אמר (בעיקר) בנוגע לחסידיו (שלא היו במדריגתו) לחזקם כו', וכהמשך לשונו שם „יעדער עונש וואס מיר קריגן פאַר אויסהאַלטן אַ חדר, פאַר לערנען תורה, פאַר היטען מצות, דאַרף דאָס אונז געבן מער שטאַרקייט כו'". וראה הערה הבאה.

14) ראה סה"מ תרפ"ח ע' קמז בהערה מה שאמר בעיר מקלטו קאסטראמא: פאַר תרפ"ז האָב איך זיך שטאַרק געשראָקן, אויף זיך האָב איך ניט משער געווען געטראָכט האָב איך וועגן חסידים. וראה סה"ש תש"א ע' 135 ע"ד המסנ"פ של יהודי רוסיא בזמן ההוא: זיי האָבן זיך אַוועקגעלייגט אינגאַנצן, וועגן זיך האָבן זיי גאָרניט געטראָכט.

15) כידוע הסיפור מר' זושיא מאניפאלי, שתמה מה שהמגיד שלח אחד מתלמידיו אצלו ללמוד ממנו איך לקבל יסורים בשמחה, באמרו, הרי אין לי יסורים בכלל שאקבלם בשמחה, ומעולם לא חסר לי דבר (ראה לקו"ש ח"ג ע' 1081 ואילך).

16) ראה לקו"ד ח"א (כט, א) בנוגע ישיבת אדה"ז במאסר, דאותן ג' שעות שישב בבית דירת המנגד כו' הי' לו אז צער גדול מכל המאסר, כי לאחר שכבר נצח הענין כו' הרי עיניני גופו הק' לא היו נוגעים לו, דאם האָט אים ניט גיאָרט, היינט זיין אין איינעם מיטן מגיד, און הערין דעם בעל שם טוב, קען מען זיך משער זיין אז דער רבי'ן האָט ניט געאָרט להתעכב עוד ג' שעות ועוד יום שלם כו'.

---

*) בסה"מ תרפ"ז שם (שנעתק מגכי"ק) ליתא הלשון „ואדרבא לקבולי בשמחה". אבל גם הנדפס בסה"מ קונטרסים כו' הוא מכ"ק מו"ח אדמו"ר (שהגיהו עוה"פ כשמסרו לדפוס).

ולהודיע — הנרשם שם „רשימה מאחד השומעים" — כי רצה שיהי' בעילום שמו.

והחזקת היהדות בכל רחבי המדינה, וכידוע ומפורסם די פרשת הימים ההם, האָט עס דאָך געדאַרפט ביי אים ארויס־רופן, פאַרקערט, אַ תנועה של שמחה וואָס ער האָט זוכה געווען[17] דורך אָט־די עבודה צו דער מדריגה אין מס״נ[18], ביז צו יסורי (ופחד) מות אַזוי פיל טעג.

ע״ד ווי מ׳גענפינט בא ר׳ עקיבא׳ן[19], אַז ווען ער האָט זוכה געווען צו קידוש השם האָט ער, בו בזמן ווען ער האָט זיך מוסר נפש געווען מתוך עינויים קשים, געהאָט דערפון דעם רגש העונג וואָס עס איז געקומען די זאָך וואָס „כל ימי הייתי מצטער״[20].

ד. וי״ל דעם ביאור בזה: אין זיינע מאמרים[21] רעדט דער רבי אַרום דעם חילוק צווישן דער מס״נ פון ר״ע און דער מס״נ פון אברהם אבינו: רע״ק האָט געזאָגט[22] „כל ימי הייתי מצטער כו׳ מתי יבוא לידי ואקיימנו״ — ער האָט געזוכט און געשטרעבט צו מס״נ מצד עצמה, מצד דער גרויסער טייערקייט פון מס״נ, היות אַז דורך דעם קומט מען צו צו דער גרעסטער מדריגה פון פאַרבונדנקייט און פאַראייניקונג מיטן אויבערשטן[23].

אברהם אבינו האָט ניט געזוכט קיין מס״נ (אַלס תכלית ומטרה פאַר זיך). זיין ענין איז געווען צו מפרסם זיין אלקות בעולם, ויקרא שם בשם הוי׳ א־ל עולם[24], אל תקרא ויקרא אלא ויקריא[25]; ער איז געווען אינגאַנצען אריינגעטאָן אין דער עבודה צו מפרסם זיין אלקות, און אויב עס איז געווען פאַרבונדען מיט מס״נ — האָט עס ניט מונע געווען כלל, ער האָט זיך מס״נ געווען.

און דעריבער האָט ר״ע געהאָט ענג פון די עינויי המס״נ, ווייל עס האָט זיך אויסגעפירט זיין מבוקש — צו מוסר נפש זיין זיך אויף אלקות. בא אברהם אבינו איז אַבער געווען אַנדערש: בשעת מ׳האָט אים פאַרשפאַרט אין בית האסורים[26] האָט ער געהאָט צער דערפון, ווייל געפינענדיק זיך דאָרט האָט ער ניט געקענט טאָן די עבודה פון מפרסם זיין אלקות בעולם.

ה. עד״ז איז געווען אויך בא דעם רבי׳ן דער בעל הגאולה: מצד שלימות וטובת עצמו, איז דער מצב הנ״ל — צו־קומען צו תכלית השלימות אין עבודה פון מס״נ, ביז צו יסורי הגוף כפשוטו — גורם א שמחה גדולה[27].

---

17) להעיר ממה שסיפר כ״ק מו״ח אדמו״ר בנוגע לאדה״ז, כי אדה״ז ה״י בשמחה גדולה שזכה לישב בתפיסה ולמסור נפשו על תורת הבעש״ט והרב המגיד (ראה לקו״ש ח״א ע׳ 73).

18) להעיר משיחתו בי״ט כסלו תרפ״ז (שנת המאסר) הובא בס׳ התולדות אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג (קה״ת תשל״ב) ע׳ 55 (הועתק מאידיש): יהודים חיטפו מס״נ חיטפו כי עובר וחולף הזמן של מס״נ, עוד מעט ויבוא זמן של חופש גמור בעניני הדת ואז תחפשו מסירות נפש ולא תוכלו לעשות זאת, עוד מעט ויבוא זמן שתדברו במעלתו של מי שזכה „לשבת״ בגלל היותו מלמד, בגלל החזיקו חדר, ישיבה או מקוה טהרה. תתקנאו בהם ותצטערו על עצמכם שאתם לא זכיתם לכך, יהודים — חיטפו מס״פ.

19) ברכות סא, ב.

20) כידוע דצער — הפכו עונג (אגה״ק סכ״ט (קמט, ב). סידור קנז, א־ב. המשך תרס״ו ע׳ קז. ובכ״מ).

21) סד״ה החודש הזה ה״ש״ת. ובארוכה מאמרי חורף דשנה ההיא (ד״ה בראשית וד״ה וירח ה׳). סה״ש תש״ג שיחת חג״פ אות סז.

22) ברכות שם.

23) וראה ד״ה בראשית וד״ה וירח הנ״ל שמס״פ זו שבאה מצד השכל אינו ענין המס״פ בעצם מהותו. ע״ש בארוכה.

24) וירא כא, כג.

25) סוטה י׳, סע״א ואילך.

26) ראה ב״ב צא, א. פדר״א פכ״ו.

27) ולהעיר שגם בגילוי היו לו במאסר גילויים

וויבאלד אבער אז זיין עבודה איז ניט געווען (צוליב מעלת ה)מס"נ מצ"ע, נאר בכדי דורכצופירן זיין שליחות בעלמא הדין, צו מפיץ זיין תורה ומצות און פנימיות התורה וכו'[28] — און צו דעם איז ער געווען איבערגעגעבן באופן אז קיין זאך האט אים דערפון ניט אפגע־האלטן, אפילו ווען דערביי האט זיך גע־פאדערט מס"נ, צו יעדער צייט און אויף יעדן טריט בעבודתו (ווי מ'האט דאס געזען במוחש במשך ימי הנשיאות שלו, ובמיוחד במדינה ההיא לפני המאסר), איז פארשטאנדיק פארוואס ער האט גע־האט גרויס צער זייענדיק אין מאסר.

ווארום כאטש ער איז דעמולט נאכ־מער נתעלה געווארן כנ"ל, האט דאס אבער גורם געווען צער ויסורים ווייל המאסר ויסורי המאסר האבן אים מונע געווען פון דורכצופירן זיין שליחות צו מקרב זיין אידן לה' ולתורתו[29].

ו. מען דארף נאך אבער פארשטיין: אויך אט די „עבודה גדולה אשר עבדתי בהרבצת התורה וחיזוק הדת"[30] האט דער רבי געטאן ניט (בלויז) ווייל דאס איז זיין שליחות, נאר ווייל דאס איז די כוונה העליונה — איז וויבאלד אז דער מאסר איז דאך ח"ו ניט געווען צוליב זיין „שולד", נאר אינגאנצן א תוצאה פון הפצת היהדות בשלימות מתוך מס"נ בתכלית — איז דאך מובן בפשטות, אז אזוי איז געווען דער רצון העליון, אז דער רבי זאל דעמולט זיין אין מאסר און דורכגיין אלע יסורי המאסר ר"ל — וא"כ איז הדרא קושיא לדוכתא: וואס פאר אן ארט האט לפי"ז זיין בצער דער־פון?

איז דער ביאור בזה: אין דער עבודת הנשמה צו דורכפירן די שליחות פון דעם אויבערשטן זיינען פארען צוויי אופנים. וע"ד דוגמא ווי דאס איז באדם התחתון, בעינים תחתונים, אז זיין טאן אן ארבעט קען זיין אויף צוויי אופנים. איין אופן איז אז ער טוט אלס אן אנגע־שטעלטער: ער איז טאקע אינגאנצן איבערגעגעבן צו טאן די זאך באמונה, ביז אפילו שלא ע"מ לקבל פרס, אבער אעפ"כ איז ער — אנגעשטעלט בא א צווייטען, דאס איז ניט זיין זאך, ניט זיין געשעפט. אנדערש איז אבער ווען די ארבעט ווערט געטאן דורך דעם בעה"ב אליין, דאס איז אים נוגע — ס'איז זיין זאך, זיין אייגענער געשעפט.

דער אונטערשייד צווישן דעם בעה"ב און דעם אנגעשטעלטן באמונה איז ניט אויף אזויפיל בולט אין און בשעת דער ארבעט גופא: ביידע טוען די ארבעט מיט פולער איבערגעגעבנקייט און התמדה; דער חילוק ווערט בעיקר קענ־טיק ערשט שפעטער — בגמר העבודה אדער בלילה, צווישען איין יום המעשה און מחרתו.

אין דעם זמן, ווען די ארבעט ווערט ניט געטאן און דער עסק ווערט ניט גע־פירט, שלאפט דער אנגעשטעלטער רואיק: ער האט געטאן באמונה אלץ

נעלים — ראה מכתב החסיד ר"ח אלטהויז הי"ד (נדפס בס' התולדות שם ח"ג בסופו) מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר: אלע מעשיות וואס מען דערציילט פון דעם אלטן רביז האב איך זיי געזהען במוחש, עס איז ניט אוועק א פערטל שעה אז איך זאל ניט זהען דעם טאטן.

28) וראה לקו"ש ח"א שם גם בנוגע לאדה"ז בהיותו במאסר.

29) וי"ל שזוהי הכוונה במה שאמר „איך וואלט וויסען אז דאס וועט זיין א פעולה ד. ה. אז דאס וועט דורכברעכן אז מען זאל קענען לערנען תורה אפען, וואלט איך מוחל געווען אלע מיינע „יסורים" (מכתב הרא"ח הנ"ל שם), היינו (לא שלא ה' איכפת לי' היסורים, אלא) שה' מוחל העילויים הרוחניים שהגיע אליהם ע"י היסורים.

30) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו דט"ו סיון תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' קמו).

וואס ער האָט געקענט טאָן: אי, די ארבעט אַדער דער עסק איז ניט כדבעי — פילט ער אַבער אַז ניט ער דאַרף און ניט ער קען העלפן דערצו, ער האָט א רואיקן געוויסן. משא"כ דער בעה"ב — ער קען אין אַזא מצב ניט שלאָפן, ער קען ניט זיין במנוחה כל זמן די זאַך, דער עסק איז ניט כדבעי.

ז. עד"ז זיינען פאַראַן צוויי מדריגות אין נשמות און צוויי אופנים אין אויס־פירן די כוונה פון דעם אויבערשטן אין זייער שליחות בעלמא הדין:

איין אופן העבודה איז, אַז ער איז אינ־גאַנצן איבערגעגעבן אויסצופירן זיין שליחות, ניט צוליב שלימות וטובת עצמו, נאָר בלויז צוליב דער כוונה העל־יונה, און ער טוט דאָס ביז מס"נ ועד בכלל; אַבער וועו ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געקענט און ער האָט ניט קיין מעגלעכקייט צו טאָן מער ווי דאָס — איז ניט שייך ער זאָל האָבן צער דערפון. ובמכ"ש דערפון וואָס „אונס רחמנא פטרי" פון זיין עבודה. ובפרט וויסנדיק, אַז אַלץ איז בהשגחה העל־יונה, איז דאָך הא גופא אויסגעשטעלט און אַפגעמאַסטן אין דער השגחה העל־יונה, ניט נאָר ווי גרויס זיין אפשרות זאָל זיין צו טאָן די עבודה, נאָר אויך וויפל דער ענין זאָל איצט דורכגעפירט ווערן — איז במילא ניטאָ קיין טעם וסיבה אויף צער.

בשעת אַבער א איד איז אויף אַזויפיל פאַרבונדן ומיוחד מיט דעם אויב־ערשטן[31], אַז דער רצון וכוונת הבורא ווערט זיין רצון וכוונה[32], דעמולט איז זיין עבודה ניט (נאָר) באופן אַז ער פירט דורך זיין שליחות פון אויבערשטן, נאָר ביי אים הערט זיך אַן אַז די עבודה איז זיינער אַן אייגענער ענין, און נאָכמער — זיין גאַנצע מציאות.

און דעריבער, אפילו וועו ער האָט געטאָן אַלץ וואָס עס איז ביכולת צו טאָן, וויבאַלד אַבער דער ענין האָט זיך ניט אָפגעטאָן אַדער ניט געווארן אָפגעטאָן בשלימות, איז ער, אַלס „בעה"ב", האָט ער צער, גרויס צער דערפון.

ח. ווי די מעשה שהי' בא אייניר פון די אסיפות הרבנים אין פעטערבורג אין דער צייט פון כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, דער פאָטער פון דעם בעל הגאולה. די אסיפות זיינען געווען אין צוזאַמענ־האַנג דערמיט, וואָס די מלוכה האָט דאָן געפאַדערט אַז די רבנים און מלמדים זאָלן האָבן א געוויסע מאָס בילדונג אין לימודי חול[33]. כמובן, אַז אַלע גדולי ישראל האָבן זיך דעמאָלט שטארק קעגנגעשטעלט דער גזירה. די שרי המלוכה האָבן אַבער געווארנט, אַז אויב מ'וועט ניט נאָכגעבן און אַנגענומען די גזירה וועט מען מאָכן ח"ו פאַגראַמען אויף אידן. דער רבי נ"ע האָט דעמולט ביי אַן אסיפה געריעדט זייער שארפע רייד, און ביים ענדיקן רעדן האָט ער ג'חלש"ט. צוליב דער שארפקייט פון זיינע רייד (און אויך דברי מחאה קעגן די שרי המלוכה צוליב זייער דראַען מיט פאַגראַמען) האָט מען אים דעמולט אַרייגעזעצט אין מאסר (בייתי).

וועו מען האָט דעם רבי'ן נ"ע שפע־טער באַפרייט, איז איינער פון די רבנים אַריין צום רבי'ן נ"ע און האָט געזען אַז דער רבי נ"ע זיצט און ווייניט. האָט ער

31) ע"ד (תכלית השלימות בזה ב)רשב"י שאמרו עליו (זח"ב לח, א) מאן פני האדון הוי' דא רשב"י.

32) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' שכו ואילך, בחי' הביטול דעבד פשוט, עבד נאמן.

33) ראה פרטי הענינים בסה"ש תש"ב ע' 111 ואילך.

געזאגט צום רבי'ן נ"ע: ליובאוויטשער רבי! וואס ווייניט אירי? מ'האט דאך גע־טאן אלץ וואס מ'האט געקאנט? האט דער רבי נ"ע געענטפערט: אבער דער ענין האט זיך ניט אפגעטאן...

ט. עד"ז איז געווען די עבודה פון בעל הגאולה. זייענדיק דורכגענומען מיטן רצון וכוונה העליונה צו מפיץ זיין תומ"צ, און מאכן פון וועלט א דירה לו ית' — איז בשעת זיין עבודה בזה האט זיך אפגעשטעלט דורך זיין זיצן אין מאסר (און דער המשך העבודה איז גע־שטאנען בסכנה ר"ל), האט עס אים פארשאפט גרויסע צער ויסורים.

נאכמער ובהקדים: ידוע בפירוש הכתוב[34] „והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", אז דאס מיינט ניט אז משה האט ניט געווואוסט זיינע מעלות (וואס צוליב זיי — קיבל תורה מסיני, גאל ישראל ממצרים וכו'), נאר אדרבה — זיין ענוה האט זיך גע־נומען פון דעם גופא וואס ער האט גע־וואוסט וועגן זיינע כחות נעלים, טראכטנדיק אז אן אנדערער מיט אזוינע כחות וואלט אויפגעטאן אסך מער, כמ־בואר במ"א[35].

עד"ז דער רבי האט זיכער מעריך גע־ווען זיינע כחות, דאס איז דאך מוכרח כדי נוצען זיי בשלימות, ער האט אויך געווואוסט אז די הצלחה אין דער עבודה פון הרבצת התורה וחיזוק היהדות האט געפאדערט אז דאס זאל דורכגעפירט ווערן דוקא דורך דעם רבי'ן, אז אימי־צער אנדערש וועט ניט זיין ביכולת דורכצופירן די שליחות — איז דאך מובן אויף וויפל דער מאסר האט אים גורם געווען צער ועגמ"נ.

וע"ד ווי מ'געפינט בא משה רבינו, אז נאכדעם ווי דער אויבערשטער האט גוזר געווען „לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם"[36], האט ער זיך מצטער געווען און מרבה געווען בתפלות[37] אויסבעטן ביים אויבערשטן אז ער זאל קענען אריינברענגען די אידן אין ארץ ישראל, ביז אז מ'רופט עס אן „התלמיד כמה סרבן"[38], וואס ס'איז מובן, אז זיין כוונה דערביי איז ניט גע־ווען צוליב זיין אייגענער תועלת, נאר זיין „נתאוה"[39] אריינצוקומען אין א"י איז געווען (ווי בא אן „עבד נאמן"[40]) צו ממלא זיין און משלים זיין דעם אדון'ס (אויבערשטנ'ס) שליחות וואס איז גע־ווען — לטובתם של ישראל:

משה רבינו האט געווואוסט, אז דאס וואס לאחר זמן וועט זיין דער חורבן הבית און די אידן וועלן ווידער דאפרן גיין אין גלות וכו', וועט זיין פאדבונדן דערמיט וואס יהושע וועט אריינ־ברענגען די אידן אין א"י.

און דערפאר האט ער אזויפיל מתפלל געווען אויף זיין כניסה לארץ, ווייל ווען משה וואלט געווען דער מכניס פון אידן אין א"י, וואלטן זיי געהאט א קיום נצחי בארץ, דער ביהמ"ק וואלט ניט חרב גע־ווארן און עס וואלט מער ניט געווען קיין שיעבוד מלכיות[41].

---

34) בהעלותך יב, ג.

35) ד"ה ויראו העם תש"י (סה"מ תש"י ע' 236). וראה ד"ה זכור תרס"ה פ"ח. ובארוכה לקו"ש חי"ג ע' 30 ואילך.

36) חוקת כ, יב.

37) ראה מדרז"ל ר"פ ואתחנן.

38) סוטה יג, ב. רש"י ואתחנן ג, כו.

39) סוטה יד, א.

40) נוסח תפלת שחרית דשבת, ע"פ בהעלותך יב, ז.

41) שעה"ת (לאדהאמ"צ) ח"ב בתחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צב. צג ואילך (מאוה"ח ומג"ע). וראה אוה"ת שם בביאור מאמר הגמ' בסוטה שם.

יו"ד. עס איז אבער נאך אלץ ניט מובן: וויבאלד אז אלץ איז בהשגחה ובכוונת הבורא, און דער תכלית הכוונה פון דעם אויבערשטן אז דורך הרבצת התורה וחיזוק היהדות זאל נתגלה ווערן אלקות בעולם, ביז אז וועלט זאל ווערן א דירה לו ית', וועט געוויס אויס־געפירט ווערן — איז דאך דערפון גופא מוכח אז אויך דער ענין המאסר וכו' איז ניט בכדי די עבודה זאל ח"ו אפגע־שוואכט ווערן, נאר פארקערט, דורכ־דעם זאל צוקומען א יתרון אין הפצת היהדות כו'[42]. און ווי דאס האט זיך טאקע ארויסגעוויזן בפועל, אז נאך דער גאולה פון רבי"ן איז נאכמער פאר־שטארקט געווארן די ארבעט פון חיזוק היהדות, ביז דאס האט דערפירט צו דער יציאה פון רבי"ן ממדינה ההיא, וואס דאס האט דערמעגלעכט אז זיין ארבעט אין הפצת התורה וחיזוק היהדות איז געווארן פיל מער פאר־שטארקט און פארברייטערט, ביז צו דער הפצה בכל קצוי תבל

[וע"ד ווי דאס איז געווען בא דער כניסה לא"י, אז כאטש די כניסה איז לפועל געווען ניט דורך משה נאר דורך יהושע, און דערפאר האט געקענט זיין און געווען דער חורבן וגלות, איז דאס אבער סו"ס געווען לטובתם של ישראל — דאס האט אויפגעטאן אז אלע גילויים זאלן נמשך ווערן דורך דער עבודה פון אידן, וכתוצאה מזה — אז די גילויים דלעת"ל זיינען אין א פיל העכערן אופן[43] —

42) וכדבריו בשיחת ג' תמוז (הנ"ל הערה 13) שמסיים שם „איך האף להשי"ת אז מיין צייטווייליגער עונש וועט בעזהי"ת בריינגען א פרישען קראפט, אין דעם אייביגען חיזוק היהדות כו'".

43) ראה במקומות שבהערה 41.

היינט פארוואס זאל דאס גורם זיין צער ויסורים?

וי"ל די הסברה בזה:

וויבאלד אז בעת המאסר גופא איז געווען א מצב פון העלם והסתר אויף דער עבודה פון הפצת התורה, וואס האט ניט געקענט דורכגעפירט ווערן אפילו אינעם אופן ווי ס'איז געווען פארן מאסר, איז דאס אליין א דבר המצער ומכאיב; און ניט נאר מצער מצד דעם מעמד ומצב פון דער אידישער נשמה דא למטה, נאר (אויך) א צער כביכול למעלה — צוליבן מצב פון היפך הגילוי דאלקות.

און ע"ד ווי ס'איז ידוע אין דעם ענין הצמצום (וואס דער רבי איז מבאר אין א"ב תמוז'דיקן מאמר[44]), אז הגם אז די כוונה פון דעם צמצום איז בשביל הגילוי שלאחריו, און (נאכמער) כוונת הגילוי גופא איז די גאנצע סיבה אויפן צמצום — איז אבער „גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון", ווייל דער רצון העליון איז, עס זאל זיין גילוי אור.

יא. על פי כל הנ"ל וועט מען פאר־שטיין די שייכות פון שיטת הבעש"ט אין השגחה פרטית (אז דאס איז אויך אויף דומם צומח וחי און אויף יעדער פרט פון יעדן מין און אויף פרטי ענינים) צו דעם ענין פון „דורכטראגן (לסבול די יסורים ולצאת מן) המאסר" —

דיש לומר אז די כוונה בזה איז [ניט אין דעם עצם ענין אז די השגח"פ איז אויך אויף דצ"ח — נאר] דער חידוש וואס קומט ארויס משיטת הבעש"ט (אז עס איז פאראן השגח"פ אויף דצ"ח) בנוגע דער השגחה פרטית על האדם:

44) ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך).

דער רבי איז מבאר אין אָ י"ב תמוז־דיקן מאמר[45], אז דער ענין פון השגחה פרטית וואָס דער בעש"ט איז מבאר, מיינט ניט נאָר אז יעדע תנועה פרטית פון יעדן נברא איז בהשגחה פרטית פון בורא ית', נאָר נאָכמער, אז די תנועה פרטית פון דעם נברא פרטי „יש לו יחס כללי לכללות כוונת הבריאה . . גם תנועה אחת של דשא פרטי משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה"[46].

וואָס דערפון קומט אָרויס אָן אויפטו אויך אין ענין ההשגחה על האדם:

אויך לדעת בעלי השיטה אז השגח"פ איז בלויז אויף מין המדבר און אויף דצ"ח איז פאָראָן בלויז אָ השגחה כללית („השגחה מינית לא אישית"[47]) — איז דאָס דוקא ביי אזעלכע ענינים וואָס זיינען נאָר נוגע די מיני הדצ"ח עצמם; אָבער אין פאַל וועט פון אָ דבר פרטי (פון דצ"ח) „גיע איזה ענין אל השגחת האדם", האָלטן אויך זיי אז דעמאָלט איז דאָ אָ השגחה אויך אויף דעם פרט. נאָר לדעתם — „לא יגזור השי"ת על אלו הדגים שימותו או יחיו אבל גזר על האדם הזה ענינו ופרנסתו . . ועד"ז נמצאת השגחה לאדם בבע"ח שלו כגון אם ישמין שורו . . אם תשבר כדו"[48].

לויט זייער שיטה קומט אויס, אז דער ענין פון השגח"פ איז דוקא על האדם, וויבאָלד אז ער איז דער תכלית כל הבריאה („בשביל ישראל שנקראו ראשית"), ובמילא איז די השגחה פרטית על כל ענייני האדם (אפילו וועט דאָס איז אָ זאַך פון דצ"ח).

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אז עס איז פאָראָן אָ חילוק בהשיטות אויך אין דער השגחה פרטית אין די ענייני האדם גופא: אין די ענינים וואָס מ'זעט אין זיי מעלת האדם, מצד וועלכע ער איז תכלית הבריאה — איז די השגח"פ אויף דעם באופן גלוי; משא"כ אָ זאַך וואָס איז ביים אדם בלויז אָן ענין טפל וואָס מ'זעט ניט אין איר מעלת האדם, איז די השגח"פ ניט אין דער זאַך מצד עצמה, נאָר בלויז אויף וויפל די טפל־זאַך איז נוגע צום אדם[49].

משא"כ לויט שיטת הבעש"ט, אז יעדער פרט ופרט פון דער בריאה, אפילו אָ „תנועה אחת של דשא פרטי", האָט מצד עצמו אָ „יחס כללי לכללות כוונת הבריאה" און איז „משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה" — איז דאָך אוודאי און אוודאי אזוי אין די דברים פרטיים וואָס זיינען נוגע דעם אדם, אז יעדער פרט ופרט מצד עצמו איז משלים די כוונה העליונה בענין הבריאה.

יב. און דאָס איז אויך דער ביאור אין די רייד הנ"ל פון כ"ק מו"ח אדמו"ר:

דער אויפטו פון שיטת הבעש"ט בענין ההשגח"פ האָט אַרויסגעבראָכט דעם דערהער[50], אז וויבאָלד דער מאסר ויסוריו זיינען בהשגח"פ איז נוסף אויף דעם וואָס דערפון וועט אַרויסקומען די השלמה פון דער כוונה העליונה דורך

---

45) ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב שסט, ב).

46) ובד"ה הטה אלקי תרצ"ד (סה"מ שם רעט, א): והקש המתגולל לאותו המקום כפי גזרת ההשגחה העליונה ית' בשביל כונה אלקית כו'.

47) לשון הרמב"ם במו"נ ח"ג פי"ז. — אבל ראה פי' אדהאמ"צ בזה (דרך חיים יג, א־ב).

48) שומר אמונים בסופו, נעתק בקונטרס הנ"ל (הערה 2). ועיי"ש באורך.

49) ובמכש"כ מזה שלדעת המו"נ ענין ההשגחה פרטית אינו בסכלים ורשעים כי ההשגחה לפי דביקות השכל (עי' בקונטרס שם).

50) וי"ל שלכן ענין ההשגח"פ נדבר בתוך מאמרי ר"ה, כי ר"ה הוא הראש שבו כלול החיות כו' דכל ימי השנה (לקו"ת תבוא מא, ג. עט"ר בתחלתו באורכה).

דער הוספה וחיזוק אין הפצת היהדות[51] נאָך דער גאולה פונעם מאסר כנ״ל, איז אויך דער עצם המאסר ויסוריו כו׳ איז „משלים הכוונה העליונה בענין הבריאה״, צו מגלה זיין אלקות בעולם.

ויש לומר אַז דער אויפטו און יתרון האָט זיך אויסגעדריקט בגלוי אין דעם, וואָס דער עצם מאסר האָט געבראַכט בשעת מעשה נאָך מער התעוררות און מסנ״פ צווישן אידן בכלל און חסידיו ומקושריו בפרט, צו שטאַרקן זיך אין דעם רבי׳נס אַרבעט פון החזקת היהדות[52].

און נאָכמער — דאָס האָט זיך אויפ־געטאָן אויך אין מאסר גופא: דער עצם „שטעל״ פון רבי׳ן מיט אַ תוקף עצום אין זיין הנהגה דאַרט, אַז ער זאָל פאַר די אויבים ומנגדים צו קדושה כלל ניט נתפעל ווערן; נאָכמער: ער זאָל זיי בכלל ניט האַלטן פאַר קיין מציאות, ביז ער האָט אויף זיי געקוקט ווי זיי וואָלטן זיין „כאין ואפס ממש״, וואָס אַזוי האָט ער זיך טאַקע געפירט כל משך זמן היותו במאסר[53] —

דאָס האָט מגלה געווען אין מאסר גופא אַז „אין עוד מלבדו״[54].

און דאָס האָט גע׳פועל׳ט דעם ביטול אויף זיי, אַז זיי אַליין האָבן געמוזט באַ־פרייען דעם רבי׳ן, ווי גערעדט מערערע מאָל בארוכה.

יג. ס׳איז דאָך „הימים האלה נזכרים ונעשים״[55], און „בתר רישא גופא אזיל״[56], אַז די הנהגה פון רבי׳ן וואָס ער האָט דערציילט איז אַ הוראה און נתינת כח אין דער עבודה פון יעדן אידן:

לכל לראש דאַרף מען וויסן אַז קיין שום זאַך טאָר ניט שטערן און אָפּהאַלטן פון דורכפירן די שליחות פון רבי׳ן אין הרבצת התורה וחיזוק היהדות. ובפרט אַז ס׳איז מעגלעך אַז צוליב דעם וואָס די אַרבעט פירט זיך ניט דורך בזריזות הדרושה, פאַרהאַלט מען אויף אַ רגע ביאת משיח צדקנו ושכינתא בגלותא;

און לאידך דאַרף מען וויסן, אַז אין וועלכן מעמד ומצב אַ איד זאָל זיך גע־פינען, אפילו ווען ער זעט ניט קיין שום מעגלעכקייט ח״ו אַז ער זאָל קענען טאָן אין הפצת היהדות והמעינות, טאָר מען זיך ניט מייאש זיין ח״ו, מען דאַרף גע־דיינקען אַז אויך דאָס איז בהשגחה פרטית, און בשעת ס׳איז דאָ דער „יגעת״, וועט זיין אויך „ומצאת״[57], אַז מ׳וועט אויך אין דעם מעמד ומצב גע־פינען אַן ענין וואָס וועט אויפטאָן גילוי אלקות ובגלוי ממש.

וואָס עי״ז וועט מען סו״ס פועל זיין אַז די עבודה זאָל אויך זיין במצב פון התגלות, וואָס וועט ברענגען בזריזות ביאת משיח צדקנו, ונגלה כבוד ה׳ וראו כל בשר יחדיו כי פי ה׳ דבר[58].

(משיחת י״ג תמוז תשי״א)

---

51) וגם גילוי חדש במעינות דתורת החסידות, ע״ד גאולת אדה״ז בי״ט כסלו — ראה מכתב הרא״ח הנ״ל שם דברי כ״ק מו״ח אדמו״ר: יעצט וועט צוקומען אַ פולע נייע ציורים אין די טיפע געדיכטע ענינים פון חסידות.

52) ראה לקו״ש חי״ז ע׳ 95 בענין זיכוך העלם הצמצום, ע״י קיום המצות במשך זמן הגלות.

53) ראה סה״ש תש״א ע׳ 138 ואילך. לקו״ש ח״ד ע׳ 1061 ואילך.

54) ראה סה״ש תש״ג שם בנוגע עבודת אברהם: און זייענדיק אין תפיסה האָט ער דאַרטן געטאָן זיין עבודה אויף לפרסם אלקותו ית׳.

55) ראה רמ״ז בספר תיקון שובבי״ם, הובא ונתבאר בס׳ לב דוד להחיד״א פכ״ט.

56) עירובין מא, א.

57) מגילה ו, ב.

58) ישעי׳ מ, ה.